

Соціалізація науки і технологій: окремі аспекти проблеми державної мотивації

У статті здійснено аналіз окремих теоретичних аспектів проблеми державної мотивації у сфері науково-технологічного розвитку країни. Досліджуються існуючі поняття мотиву і мотивації, даються визначення поняття державної мотивації у сфері науково-технологічної політики, розглядаються основні джерела, умови, рівні та причини (мотиватори і демотиватори) виникнення державної мотивації, а також можливі підходи до оцінки її рівня.

З-поміж існуючих видів діяльності людини, наукова стає все більш складною, а сама наука — найбільш багатоаспектним явищем культури та найбільш динамічною суспільною системою. Прийшов час, коли за період життя одного покоління радикально змінюється не тільки зміст наукового знання, але й форми зв'язку науки з суспільством, форми організації наукової діяльності, наукових комунікацій. При цьому сама наука суттєво впливає на ці зміни, ініціюючи їх, а тому питання трансформації в науці — це питання її розвитку, життя, різновидності проявів як феномену культури [1].

Питання побудови гармонійного співіснування держави і людини залишається відкритим. У сфері суспільного життя на державу покладається політична, економічна та гуманітарна функція — права людини, охорона здоров'я, розвиток освіти і науки, захист навколишнього природного середовища тощо. З позицій екстерналізму процес утворення нових знань та їх активної соціалізації, який починається з фундаментальної науки, значною мірою залежить від зовнішніх умов та чинників, серед яких значне, а інколи й головне, місце посідає державна підтримка науки (науково-технологічна політика (НТП)).

Сучасні тенденції світового розвитку підтверджують, що практично скрізь, де влада намагається забезпечити соціально-економічне процвітання держави, вона приходиться до визнання необхідності добре осмисленої, науково обґрунтованої і чітко детермінованої науково-технологічної політики [2]. Отже, розглядаючи проблему взаємозалежності науки і держави, яка набуває все більшої цивілізаційної актуальності в часи глобальних трансформацій, можна констатувати, що важливим (особливо для України) є питання державної мотивації (рівня, якості), без якої даний взаємозв'язок стає фікцією та призводить до обопільних втрат.

Аналіз існуючих праць з проблеми мотивації показує, що дане питання досліджується, головним чином, у контексті особистої життєдіяльності людини. Історично мотивами, як фундаментальними причинами всіх зрушень, що визначаються існуючими умовами життя, мають власну ієрархію тощо, цікавились ще античні грецькі філософи (Демокріт, Сократ, Платон, Аристотель). У численних історіях (діалогах) Плутарх згадує Фалеса Мілетського (засновника іонійської школи), який на питання: «Що над усе сильніше?», — відповідав, що це — необхідність, адже вона нездоланна та має владу над усім [3]. З ог-

ляду на таку відповідь можна говорити про те, що і стан мотивованої (рішучої) людини, групи (колективу), держави є сильнішим за все, адже необхідність у фазі свого «загострення» і є тією нездоланною спонукаючою причиною (мотивом), зокрема, у сфері науково-технологічного розвитку.

Більшість теорій мотивації, які були створені значно пізніше, базуються на результатах аналізу основних потреб людини (А. Маслоу, Ф. Герцберг, Д. МакКлелланд, Дж. Аткинсон), процесів мислення виконавця роботи при виборі альтернативних варіантів поведінки (В. Врум (теорія очікування), Дж. С. Адамс (теорія справедливості), Л. Портер і Е. Лоулер, Д. Макгрегора (теорія «ХУ»), Е. Лок (теорія постановки мети) тощо. Значний внесок у процес досліджень особистої мотивації зробили Т. Веблен, Ф. Скіннер, А. Лаффер, А. Леонт'єв, Є. Ільїн тощо. У той же час можна казати, що основні теорії розкривають проблему мотивації особи чи групи, але не держави, зокрема у сфері НТП.

Окремо у вітчизняній фаховій науковій літературі представлена велика кількість робіт, присвячених питанню теорії та практики розвитку науково-технічного потенціалу, а також науково-технологічній та інноваційній політиці. Значним є внесок у даний перелік наукових робіт, виконаних наукознавцями Центру досліджень науково-технічного потенціалу та історії науки ім. Г. М. Доброва НАН України (Г. Добров, Б. Маліцький, В. Соловйов, О. Попович, І. Єгоров, Л. Кавуненко тощо). Проте проблема мотивації держави, як відповідального за науково-технологічний розвиток країни інституту, вирізняється високим рівнем динамічності, отже є актуальною і потребує постійного наукового моніторингу.

Метою статті є аналіз теоретичних аспектів проблеми мотивації держави у напрямку соціалізації науково-технологічного та інноваційного розвитку.

Згадані теорії вказують, що процес мотивації стосується в основному людини і є складним психофізіологічним станом, який утворюється під тиском багатьох спонукаючих причин. Практика показує, що такі спонукаючі причини (мотиви) змінюються та доповнюються з великою швидкістю та без будь-яких закономірностей і алгоритмів. Зокрема, початкові психологічні мотиви можуть швидко замінитись або доповнитись економічними, соціальними тощо, а особові — груповими. Таким чином, враховуючи, що в основі багатьох економічних потреб лежать психологічні передумови, то дослідження таких складно утворених станів потребує відповідних міждисциплінарних підходів та звернень.

Більшість з теорій виникнення держави (договірна, психологічна, технократична тощо) виходять, головним чином, із розуміння самої природи людини її потреб та свобод, частину з яких вона, як громадянин, добровільно передає державі в обмін на особисті гарантії безпеки, соціального захисту. Герберт Спенсер (англійський філософ, соціолог), обстоюючи органічну теорію походження держави, проводив аналогію між життям суспільства, держави та життям живих організмів. Сприймаючи таку аналогію подібності держави до біологічного організму, можна уявити процес проходження нею всіх стадій від народження та становлення до розквіту, занепаду і загибелі, наявність політичного тіла та необхідних органів, що відповідають за окремі напрями життєдіяльності, а також необхідність мотивації, як засобу підтримки життя.

Історично процес державної мотивації піддавався корекції відповідно до поступового ускладнення всіх наявних систем життєдіяльності держави, суспільства, економіки. Отже, еволюція мотивів держави є відображенням процесу ускладнення державного менеджменту, переходом від вирішення одноосібних потреб керів-

ників держав до вирішення загальнодержавних, соціально-економічних, культурних, екологічних проблем, розширенням загального рівня соціалізації (державних мотивів), зокрема й у сфері НТП.

Щодо термінів, то вітчизняна юридична енциклопедія визначає *державу* як сукупність людей, територій, на якій вони проживають, організацію політичної влади, головний інститут, який спрямовує і організовує за допомогою норм права спільну діяльність людей і соціальних груп, захищає права та інтереси громадян, політично інтегрує і представляє суспільство як у внутрішніх, так і зовнішніх стосунках [4]. *Мотив* (фр. *motif* — спонування, лат. *motus* — рух, *moveo* — двигаю) у більшості джерел трактується як спонукаюча причина або привід до дії, або дещо, досягнення чого є сенсом діяльності, а *мотивація* (лат. *movere*) — як динамічний процес фізіологічного чи психологічного плану, який керує поведінкою людини, визначає її спрямованість, організованість, активність, стійкість тощо [5].

Щодо різниці між поняттями мотиву і мотивації, то треба зазначити декілька моментів. По-перше, у більшості випадків можна казати, що мотив — це причина, а мотивація — стан. І хоча й досі в науковій літературі не існує єдності щодо питання першості їх виникнення та взаємовпливу (мотив чи мотивація), можна вважати, що через певний дуалізм цих понять можливими є обидва варіанти. Наприклад, за умови виникнення різких і неочікуваних трансформацій, першою може виникнути причина (мотив) і сформувати подальший стан мотивації. В інших умовах, навпаки, спочатку може поступово визріти стан мотивації, який сформує остаточний мотив для конкретної дії. Важливим є й те, що будь-який мотив за своєю суттю є причиною, але не кожна причина змушує діяти або є мотивом, і тільки виник-

нення стану мотивації надає цій причині статусу мотиву.

Не менш важливим аспектом для розуміння мотиву і мотивації є той факт, що будь-який мотив не підлягає чіткому спостереженню, вимірюванню чи стандартизації. За словами Х. Хекхаузена (німецький дослідник рушійних сил поведінки людини) у дійсності ніяких мотивів не існує, адже мотив неможливо представити як факт дійсності, його не можна спостерігати у сенсі реальних предметів. Існують лише терміни мотив і мотивація, які мають пояснювальну цінність лише як умовні по суті, допоміжні, полегшуючі процес розуміння, гіпотетичні конструкти людського мислення (умовна, проміжна змінна, яка вставляється у схему пояснення дії між вихідними, які спостерігаються, обставинами ситуації і подальшими явищами в самій поведінці) [6].

Таким чином, у загальному вигляді, термін *державна мотивація* можна трактувати як активний стан усіх або окремих гілок влади, суб'єктів (інститутів) державного управління, який сформувався під дією тих чи інших спонукаючих причин (мотивів) і направлений на їхнє задоволення з метою підтримки життєдіяльності та подальшого розвитку країни.

Важливим аспектом досліджуваної проблеми є те, що державна мотивація, як активний стан, формується не тільки в результаті прямої чи опосередкованої взаємодії сукупності всіх людських (особистих чи групових) мотивів, але й під впливом середовища, як «єдиного організму», що має власні причини впливу. Серед іншого, за умови дотримання всіма учасниками законодавчо закріплених юридичних норм та правил, середовище виступає як відносно незалежний мотиватор у сфері нормативно-правового регулювання, що впливає на державні інститути. Так, наприклад, у сфері державної НТП важливу роль відіграє Закон України «Про наукову

та науково-технічну діяльність», який передбачає рівень державних витрат на наукові дослідження в Україні на рівні 1,7% ВВП [7], проте у реальності дана норма не виконується. Таким чином, у сукупності стан державної мотивації у сфері НТП формується окремими джерелами — носіями мотивації (рис. 1):

особа (керівник державної політичної, наукової інституції тощо);

група (державна наукова організація (об'єднання), громадська організація тощо);

середовище (нормативно-правове поле, соціально-економічна кон'юнктура, глобалізація тощо).

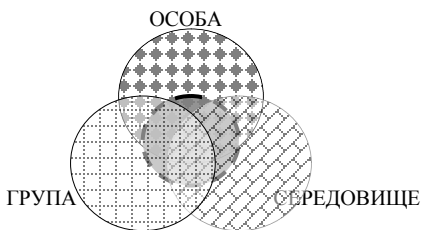

Рис. 1. Джерела державної мотивації

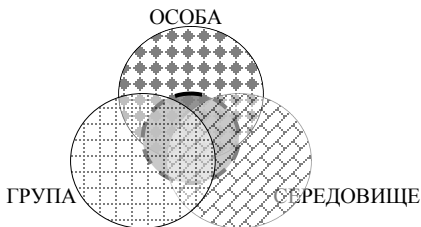

Рис. 2. Рух особистої, групової та державної мотивації

Також можна казати, що найбільш загальною формою розповсюдження мотивації є замкнений рух по колу або спіралі, коли відбувається процес її поступового переходу й розширення від особистої до групової (колективної) та державної, а також подальше розповсюдження із загальнодерж-

авного рівня до окремої особи і далі (рис. 2).

Водночас складна будова механізму впливу подібної системи говорить про те, що проблема державної мотивації є більш складною для аналізу, ніж проблема особової чи колективної мотивації. Однією з важливих причин формування такої різниці між станом особистої і державної мотивації є спонтанність, адже нерідко у життєдіяльності окремої особи, зокрема науковця (теоретика або практика), однією з багатьох спонукаючих причин виступає натхнення. Такий стан творчого піднесення, у якому пізнавальні процеси не мають чітких причинно-наслідкових зв'язків, набувають стрімкості, раптовості, особливої продуктивності, а вирішення проблеми нерідко з'являється неочікувано, і який майже неможливий для великої групи чи держави і мотивує, зокрема дослідника, без будь-яких «видимих» причин продуктивно діяти. Отже, така спонтанність, яка до того ж є лише однією з причин, ускладнює загальну оцінку та аналіз механізмів виникнення та розповсюдження (переходу) особової мотивації в групову та державну.

Таким чином, у сфері науково-технологічної та інноваційної діяльності, у більшості випадків наявність хоча б однієї ефективно діючої із згаданих складових — особа (науковець), група (колектив), середовище — є передумовою для виникнення стану мотивації на рівні держави та її подальшого розповсюдження на існуючі гілки влади, офіційні державні наукові організації та пов'язані з провадженням науково-дослідницької та інноваційної діяльності державні регуляторні органи та установи.

Аналізуючи найбільш загальні теоретичні аспекти (причини, умови походження) проблеми особистої мотивації і розуміючи існування умовності в її спостереженні та вимірюванні, можна знайти, що мають

місце окремі спільні перетини зі станом групової (колективної) або державної мотивації. Зокрема, за місцем виникнення або походження загальний для всіх об'єктів стан мотивації можна розділити на такий, що має:

внутрішнє походження, коли спонукаюча причина виникає без впливу зовнішніх факторів безпосередньо всередині об'єкта — людини (під дією психологічних, фізіологічних і ін. причин), групи чи колективу, держави;

зовнішнє походження під тиском причин ззовні, зокрема глобальних криз, які не мають прямого відношення до об'єкта (людини, групи, держави).

Також, розглядаючи умови виникнення мотиву як причини чи приводу, спонукаючої об'єкт (особу, групу чи колектив, державу) до певної дії, або мотивації як стану, можна також стверджувати, що вони виникають як:

реакція (відповідь) на появу і безпосередній тиск на об'єкт причини (проблеми, потреби тощо), яка вже фактично виникає — **рефлекторні мотив чи мотивація;**

бажання попередньо запобігти, уникнути або мінімізувати негативні наслідки вірогідного, прогнозованого тиску проблеми (причини, потреби тощо) — **превентивні мотив або мотивація** (рис. 3).

Як у теорії, так і на практиці наявність мотивації та її рівень у сфері науково-технологічної та інноваційної діяльності залежить від значної кількості різноманітних за своєю природою як внутрішніх, так і зовнішніх факторів, проте, все ж таки ключову роль у даному питанні продовжує відігравати держава та її інститути. Отже, мотивовану на успіх державну НТП, у першу чергу, формують декілька головних передумов:

науково-орієнтована ідеологічна складова та відповідне стратегічне мислення (система державних ідей, переконань, цінностей, в основі яких

лежить наука та науковий підхід до вирішення проблем держави);

ефективний двосторонній зв'язок між державою та наукою (розуміння усіма гілками влади та державними інститутами пріоритетності розвитку науки, позитивні соціально-економічні, екологічні ефекти від НДР);

міжкраїнова конкуренція у високотехнологічній сфері (космос, авіація, фармація, ВПК, альтернативні джерела енергії тощо).

Відсутність подібних передумов є вагомою причиною для формування незадовільного стану державної мотивації у сфері розвитку науки і техніки, мінімізації рівня соціалізації (соціальної імплементації) науки і технологій, їх позитивного впливу на суспільство.

Загальний перелік мотивуючих державу проблем, вирішення яких спонукає її ефективно використовувати наявний науково-технологічний та інноваційний потенціал, може бути надзвичайно широким, а їх застосування ситуативним. Водночас, дії більшості країн направлено на досягнення стану незалежності в політиці, економіці, соціальній сфері тощо.

Таким чином, можна визначити, що **державна мотивація у сфері НТП** — це стан та рівень активності державних суб'єктів та об'єктів науково-технологічної політики в напрямі виконання ними своїх функцій ініціаторів, регуляторів та виконавців науково-технологічної та інноваційної діяльності в країні та за її межами.

Важливо, що результати мотивованої на успіх державної політики у сфері науково-технологічної та інноваційної діяльності можуть бути кращими за умови утворення стану гармонійної пасіонарності у даній сфері, адже сьогодні відношення до науки в Україні виглядає більше субпасіонарним, з домінуванням примітивних потреб та інтересів, схильним до пасивності та бездіяльності. Існуючий стан речей у

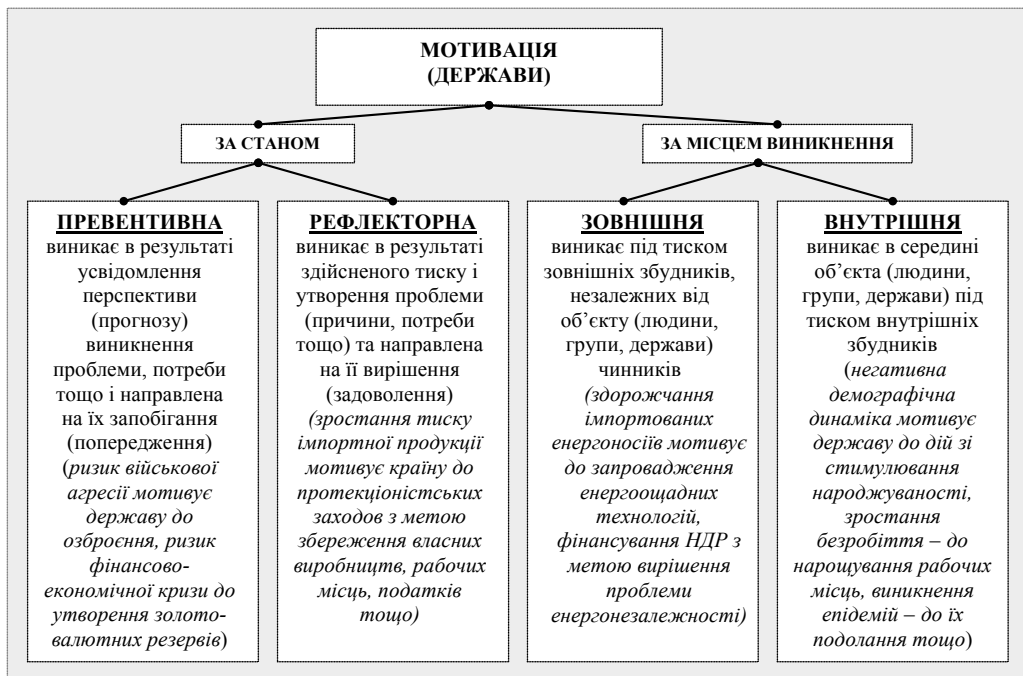

Рис. 3. Типи та рівні державної мотивації

науці та науково-технологічному розвитку прямо вказує на нерозуміння необхідності позитивної мотивації основних суб'єктів державної НТП, яка відіграє ключову роль у мотивуванні об'єктів даної політики, якими виступають елементи продуктивних сил економіки країни і в яких проходить науково-технічний прогрес (процес матеріалізації або продукування нового наукового знання). Не менш важливою умовою, яка не рідко ігнорується, є забезпечення ефективного каналу зв'язку і передачі з мінімальною втратою мотиваційного імпульсу від суб'єкта НТП до об'єкта.

Теоретично процес появи, існування та занепаду мотивації залежить від поєднання різних регуляторів, у тому числі від рівню тиску, який спричиняє проблема на об'єкт, а також — від результативності заходів щодо її вирішення. Так, в одному випадку мотивація, як реакція на появу спонукаючої причини, що змушує об'єкт діяти, зокрема й у сфері НТП, за умови

вирішення проблеми, може залишитись на високому рівні. В іншому, якщо об'єкт не вирішує вчасно проблему, яка спонукала його до дії, стан мотивації швидко занепадає. Тому і теоретично, і практично проблема мотивації держави у сфері НТП є складною, а процес появи, розвитку і занепаду мотиваційного імпульсу залежить від впливу певних регуляторів, які можна визначити як мотиватори та демотиватори.

Загалом, якщо регулятором рівня державної мотивації у сфері НТП вважати спосіб чи засіб яким суб'єкт НТП впливає на об'єкт, то, відповідно, *мотиватором* є збуджувач (прискорювач) мотиваційного імпульсу, а *демотиватором* — його пригнічувач.

Так, *мотиваторами* державної НТП можуть виступати:

— гострі внутрішні і зовнішні проблеми життєдіяльності країни, зокрема: соціально-економічна, ідеологічна конкуренція між країнами (СРСР і

США у ХХ ст.; США, країнами ЄС та КНР у ХХІ ст.);

техніко-технологічна незалежність, яка потребує виробництва наукомісткої конкурентоспроможної продукції для внутрішнього і зовнішніх ринків та вимагає постійного вдосконалення промислового комплексу країни;

продовольчі кризи;

військова агресія або її вірогідність (необхідність у засобах стримання);

екологічні катастрофи (необхідність у засобах і технологіях запобігання чи подолання наслідків);

недостатній рівень інтелектуального (цивілізаційного) розвитку суспільства, його інноваційної культури;

— потенційні матеріально-технічні, фінансово-економічні, соціальні, позитивні або негативні ефекти (наслідки), які держава бажає отримати (чи уникнути їх) у майбутньому від взаємодії з внутрішнім чи зовнішнім середовищем.

Важливо й те, що значна частина «проривів» у науці і техніці утворилась як відповідь на дію проблем — війн, епідемій, продовольчих, енергетичних криз тощо. Отже, кризи, за умови адекватної на них реакції (рішення) або бажання їм запобігти, призводять до науково-технічного прогресу, «тонізують» країну у сфері НТП. І навпаки, їх відсутність нерідко зменшує мотивацію країни до проведення ефективної науково-технологічної політики.

Відповідно, *демотиваторами* державної НТП можуть виступати:

відсутність науково-орієнтованої свідомості, державної системи поглядів, ідей, переконань щодо цінності науки, як основного рушія;

нерозуміння, ігнорування та відсутність стратегічного планування щодо науково-технологічних та інноваційних пріоритетів розвитку країни;

відсутність коштів у державному бюджеті, віднесення питання фінансу-

вання науки до вторинних, не пріоритетних;

відсутність спонукаючих кризових явищ;

внутрішні проблеми науково-технічного й інноваційного потенціалу (відрив науки від виробництва і підприємництва, розрив внутрішніх зв'язків у етапах НДДКР, домінування гуманітарної спеціалізації, проблеми трансферу технологій);

корупційний та бюрократичний тиск тощо.

Функцію регулятора мотивації можуть виконувати цілі. Засновник теорії постановки мети Е. Лок (Edwin Locke, психолог, США, його мотиваційна теорія цілей лягла в основу системи управління МВО, *Management by Objectives*) експериментально доводив, що майже у 90% випадків конкретні та зрозумілі, достатньо складні (діють як виклик), добровільно сприйняті, інформаційно звітні цілі здатні виконувати функцію регулятора мотивації [8].

Таким чином, за умови реального, а не декларативного підходу до справи, регулятором державної мотивації можуть виступати і цілі державної науково-технологічної політики, до яких наукознавці відносять, зокрема:

забезпечення виходу країни в історично короткі строки на передові науково-технічні рубежі, досягнення нею високого рівня продуктивності праці (Г.М. Добров);

системне використання досягнень науки для якісного перетворення всіх елементів продуктивних сил суспільства і посилення соціально-економічного потенціалу країни;

нарощування існуючого обсягу наукових знань, оновлення та переозброєння основного капіталу [9].

У даному випадку яким би довгим не був перелік цілей державної НТП, усі вони, як зазначає Б. Маліцький та співавтори [2], співпадають із загальними ціля-

ми, що їх ставить перед собою держава. Дане співпадіння цілей розвитку держави, зокрема й її господарчого комплексу, з цілями державної НТП і означає наявність науково-орієнтованого державотворчого мислення.

Щодо проблеми оцінки рівня державної мотивації, то саме наявність різновекторних тенденцій і викликає її необхідність, адже одні статистичні дані вказують на позитивні зміни в процесі розвитку вітчизняного науково-технічного потенціалу, інші — на негативні. Водночас, оцінити рівень особистої мотивації окремих посадових осіб, від яких залежить науково-технічний та інноваційний розвиток країни, як і рівень мотивації державних органів влади, зокрема шляхом тестування, вкрай складно. Тому попередню оцінку стану державної мотивації можна пов'язати з основними експертними розрахунками фактичного стану вітчизняного науково-технологічного потенціалу та ефективності вітчизняної НТП.

Якщо умовно рівні державної мотивації поділити на *низький*, *середній* та *високий*, то така градація цілком корелює з оцінками науковців типів вітчизняної державної науково-технологічної політики. Зокрема, Б. Маліцький [10], оцінивши типи державної науково-технологічної політики в залежності від того, які цілі висуває держава перед науково-технологічним розвитком своєї економіки (підтримка на досягнутому рівні, помірний еволюційний розвиток, кардинальне технологічне оновлення), розділив частки наукового потенціалу, що зосереджені на досягненні кожної з цілей (табл. 1).

У сучасних умовах такий розподіл цілком можна застосувати в оцінці рівня державної мотивації (табл. 2), адже *консервативний* тип НТП відповідає *низькому* рівню державної мотивації, оскільки більшу частину наукового потенціалу, а відповідно і державних ресурсів, направлено на

підтримку науково-технічного розвитку економіки країни, що в цілому унеможливає її конкурентоспроможність. Наступний, *прогресивний*, тип НТП відповідає *середньому* рівню державної мотивації, націленій на поступовий науково-технологічний розвиток економіки, а *наступальний* тип НТП відповідає *високому* рівню мотивації, націленій на кардинальне технологічне оновлення економіки та створення високотехнологічної, наукомісткої, конкурентоспроможної продукції, яка й виступає носієм економічного зростання. У двох останніх випадках можна казати про рівень державної мотивації, націленій на успіх.

Водночас, за експертними оцінками [2] в Україні протягом 20 років проводиться не просто консервативна науково-технологічна політика, яка відповідає *низькому* рівню державної мотивації, але визнається можливість реалізації четвертого типу політики — *регресивного*. Враховуючи, що в умовах сучасних турбулентно-глобальних трансформацій неможливо мати нульовий рівень державної мотивації (держава або має мотивовану НТП, або йде у фарватері науково-технологічної політики інших країн), даний тип НТП (*регресивний*) відповідає *залежному* рівню державної мотивації.

У той же час, оскільки проблема оцінки рівня державної мотивації у сфері НТП є мало розробленою, то автором було запропоновано власну методику його визначення за існуючим станом об'єкту дослідження. Зокрема, оцінивши шляхом експертного опитування стан і тенденції щодо складових науково-технічного потенціалу, запропоновано вивести загальну оцінку рівня мотивації держави в галузі НТП, або *індекс державної мотивації (ІДМ)* — рівень дієвості (готовності, організованості, активності) держави в галузі виконання нею власної функції ініціатора й регулятора

Типи державної НТП у залежності від цілей та розподілу наукового потенціалу

Цілі	Розподіл наукового потенціалу, %		
	Підтримка	60	30
Еволюційний розвиток	35	45	40
Кардинальне оновлення	5	25	50
Тип політики	<i>консервативний</i>	<i>прогресивний</i>	<i>наступальний</i>

Джерело: [3]

науково-технічної, технологічної та інноваційної діяльності. Цей ІДМ запропоновано визначати як середнє арифметичне значення певної кількості проміжних індексів — окремих оцінок рівня державного організаційного, фінансового, кадрового, соціального, інфраструктурного, норма-

тивно-правового, інформаційного забезпечення науки тощо за окремою шкалою ([0,0], [0,1], [0,2] — відсутній або низький рівень мотивації; [0,3], [0,4] — нижче середнього; [0,5], [0,6] — середній рівень; [0,7], [0,8] — вище середнього; [0,9], [1] — високий рівень [11]).

Таблиця 2

Співвідношення рівня державної мотивації з типом державної НТП

Тип державної науково-технологічної політики	Рівень державної мотивації
регресивний	залежний (зовнішній вплив)
консервативний	низький
прогресивний	середній
наступальний	високий

Висновки

Вирішення значної кількості проблем у країні чи їх запобігання прямо залежить від рівня соціалізації науки та її результатів, який безпосередньо залежить від реальної, а не декларативної державної політики в цій сфері. Тільки низький рівень реальної державної мотивації або рух у фарватері зовнішнього (для країни) впливу стримує процес перетворення науки на головну продуктивну силу, а також виконання нею своєї соціальної функції — генератора теоретичних засобів покращення соціальних процесів.

У 1980-х роках Г. М. Добров наголошував, що технологічна незалежність країни неможлива без наступальної наукової політики [9]. Отже, очевидно, що для сучасної України дана теза є понадактуальною,

або проблемою «на вчора». Подальше вирішення проблем, які понад 20 років залишаються актуальними для вітчизняної науки, «залишковим» методом, несприймання її як головного ресурсу соціально-економічного зростання є реальною передумовою для втрати країною незалежності у глобальному та взаємозалежному світі.

Тому проблема відсутності (підміна деклараціями, стратегіями) в Україні реальної державної мотивації у сфері науково-технічного, технологічного та інноваційного розвитку є ключовою. Вирішення довготривалих соціально-економічних проблем вже потребує значно більше часу, фінансових, науково-технічних ресурсів, а в окремих напрямках потрібно все розпочинати з початку.

1. *Методологические* вопросы науковедения / [Под ред. В.И. Оноприенко]. — К.: УкрИНТЭИ, 2001. — 332 с.
2. *Актуальні питання методології та практики науково-технологічної політики* / [Під ред. Б. А. Малицького]. — К.: УкрИНТЭИ, 2001. — 204 с.
3. *Философия*: Энциклопедический словарь / [Под ред. А.А. Ивина]. — М.: Гардарики, 2004. — 441 с.
4. *Юридична енциклопедія*: В 6 т. / [Ю. С. Шемшученко (відп. ред.)]. — К.: «Укр. енцикл.», 1988. — Т.1: А-Д. 672 с.
5. *Сучасний словник-мінімум іншомовних слів* / [Уклад.: О.І. Скопненко, Т.В. Цимбалюк]. — К.: Довіра, 2008. — 798 с.
6. *Хекхаузен Х. Мотивация и деятельность* / Х. Хекхаузен. — СПб.: «Питер», 2003. — 860 с.
7. *Закон України «Про наукову і науково-технічну діяльність» № 285 — XIV / Відомості Верховної Ради України*. — 1999. — № 23. — С. 20.
8. *Антология организационной психологии* [Под ред. Барри М. Стоу; перевод С. Пале, Е. Моргунова]. — М.: Изд-во: Вершина, 2005. — 712 с.
9. *Организация управления в Академии наук Украинской ССР: опыт и проблемы (1961-1986)* / Добров Г.М., Стогний Б.С., Тонкаль В.Е., Чирков В.Г., Малицкий Б. А., Авсеньев Е.В. — К.: Наук. думка, 1988. — С. 324 с.
10. *Малицкий Б.А. Развитие науки и трансформация общества: концепция для Украины* / Б.А. Малицкий // *Наука и науковедение*. — 1993. — № 1. — С 5-12.
11. *Мех О.А. Теоретико-методичні аспекти оцінки змісту та рівня мотивації держави у сфері науково-технічної та інноваційної діяльності* / О.А. Мех // *Наука та наукознавство*. — 2012. — № 2. — С. 93-107.

Одержано 16.01.2013

О.А. Мех

Социализация науки и технологий: отдельные аспекты проблемы государственной мотивации

В статье проведен анализ теоретических аспектов проблемы государственной мотивации в сфере научно-технологического развития. Исследуются понятия мотива и мотивации, дается определение понятию государственной мотивации в сфере научно-технологической деятельности, рассматриваются основные источники, условия, уровни и причины (мотиваторы и демотиваторы) возникновения государственной мотивации, а также возможные подходы к ее оценкам.